

Roberto Peressin
Instytut Filologii Klasycznej
Wydział Polonistyki
Uniwersytet Warszawski

Streszczenie pracy doktorskiej

La versione greca dell'orazione "Pro Archia poeta" di Mikołaj Żórawski (1595-1665): contributi all'analisi del testo

Grecka wersja mowy „Pro Archia poeta” autorstwa Mikołaja Żórawskiego (1595-1665). Przyczynek do analizy tekstu

Przedmiotem dysertacji jest problematyka związana z tzw. „greką humanistyczną”, którą posługiwali się europejscy erudyci mówiący i piszący w języku greckim w XV-XVIII wieku. Znajomość greki jako zjawisko kulturowe narodziło się w humanistycznej Italii po kilku wiekach przerwy i szybko rozprzestrzeniło się na wiele innych krajów zaalpejskich aż po Skandynawię. Badania nad tym fenomenem to wyłoniona ze studiów nowołacińskich nowa gałąź wiedzy, która cieszy się w ostatnich latach coraz większym zainteresowaniem uczonych.

W dysertacji, napisanej w języku włoskim, analizuję grecki przekład oracji Cycerona *Pro Archia poeta* (wydany w 1632 r. w Krakowie) autorstwa Mikołaja Żórawskiego (1595-1665), którego można określić jako siedemnastowiecznego przedstawiciela wspomnianego wyżej nurtu. Jedyne znany drukowany egzemplarz przekładu przechowywany jest w Bibliotece PAN w Gdańsku. Praca składa się ze wstępu, dwóch głównych części, wniosków, bibliografii oraz dwóch aneksów.

We *Wstępie* opisany jest przedmiot badań, cele oraz metodologia. W nawiązaniu do renesansowego zwrotu ad fontes w *Rozdziale I* rozważam humanistyczną recepcję antyku, przede wszystkim greckiego. Omawiam ponowne zainteresowanie studiami helleńskimi w Europie poczynając od końca XIV wieku, które stało się możliwe dzięki ówczesnej sytuacji politycznej i kontaktom uczonych bizantyńskich z włoskimi dworami. Duże znaczenie miały też spory reprezentantów nowych prądów z teologami scholastycznymi oraz potrzeba opracowania metody nauczania greki w nowych środowiskach szkolnych. Następnie podkreślam ważną rolę, jaką odegrały humanistyczne przekłady łacińskie dzieł greckich w rozpowszechnieniu odkrytych utworów i omawiam cechy nowej praktyki translatorskiej, która wykazywała się odmiennością w stosunku do wieków poprzednich. Praktyka ta, znana rzymskim pedagogom i mająca przede

wszystkim cele dydaktyczne, obejmowała również, choć w znacznie mniejszym stopniu, przekłady z łaciny na grekę, czego przykładem jest przedmiot moich badań.

Na tle szerszej europejskiej perspektywy kreślę sytuację w Rzeczypospolitej między XVI a XVII w., szczególną uwagę skupiając na krakowskim środowisku akademickim i na początkach grezystyki w tamtejszym środowisku, wyszczególniając najczęściej czytanych autorów greckich i najwybitniejszych polskich tłumaczy oraz pisarzy w języku greckim. Następnie przedstawiam biografię Mikołaja Żórawskiego oraz środowisko, w którym tworzył i nauczał ten wszechstronny hellenista, jak również przytaczam okoliczności powstania greckiej translacji *Pro Archia*.

Rozdział II stanowi trzon pracy. Tekst przekładu jest analizowany według zasad wypracowanych w badaniach kontrastywnych nad tłumaczeniami renesansowymi (W. Olszaniec, E. Sironen) i nad tekstami dwujęzycznymi z późnego antyku (R. Ferri). Korzystając z tych metod, zestawiłem tekst źródłowy i tekst docelowy, uwydatniając różnice i podobieństwa w strukturach obydwu tekstów i badając proces translatorski. W komentarzu zamieszczonym po każdej partii tekstu odnotowuję cechy graficzno-fonetyczne, morfologiczne, składniowe i leksykalne. Analiza dała interesujące wyniki związane z metodą i wyborami przekładowymi, zwłaszcza leksykalnymi, lecz także dotyczące poziomu znajomości greki w akademickim Krakowie u schyłku Renesansu. Dla większej przejrzystości wyniki analizy zostały podzielone na kategorie gramatyczne, rodzaje pojawiających się nieścisłości oraz wykaz rzadkich lub niepoświadczonych wyrazów.

Zebrany materiał pozwolił w części *Wnioski* zarówno wyrazić opinię o jakości przekładu i trudnościach, z którymi borykał się jego autor, oraz wskazać domniemane źródła leksykograficzne, z których korzystał. Sformułowany został postulat, by dogłębnie przebadać pod względem językowym dzieła greckie innych autorów współczesnych Żórawskiemu. Postuluje się także ściślejszą współpracę badaczy greki humanistycznej, która mogłaby doprowadzić do stworzenia wspólnego zasobu leksykalnego, m.in. po to, aby rozwiązać kwestie związane z cyrkulacją słowników i ich użytkowaniem.

Zamykają dysertację: *Aneks I*, stanowiący glosariusz łacińsko-grecki oraz *Aneks II*, zawierający reprodukcje fotograficzne gdańskiego starego druku.

